

УДК 351:342.571

*О. І. Громико,
здобувач навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України, м. Харків*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

*Olena Gromyko,
Postgraduate Student of the Educational-scientific-production center,
National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv*

CURRENT STATE AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF PUBLIC GOVERNANCE MECHANISMS IN THE CONDITIONS OF INFORMATION SOCIETY DEVELOPMENT

У статті доведено, що система державного управління України постійно змінюється. Активний розвиток цифрових технологій в країні та світі впливає на інструменти взаємодії державний суспільства. З'ясовано, що електронне урядування все ширше впроваджується в органах державної влади і місцевого самоврядування в Україні. Україна поступово стає цифровою державою. Нові виклики суспільства інформаційної доби змінюють діяльність органів державної влади. Швидкі темпи цифровізації суспільства сприяють переосмисленню традиційних управлінських технологій, змушують розробляти та застосувати нові механізми реалізації державної влади. Зокрема, шляхом впровадження та розвитку електронного урядування. Е-урядування названо першочерговим пріоритетом реформування системи державного управління в умовах розвитку інформаційного суспільства. Електронному урядуванню відведено роль «цифрової форми» організації державного управління. Е-урядування орієнтовано на задоволення потреб інформаційного суспільства з використанням сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій. Проаналізовано ключові ознаки базових моделей електронного урядування - E-Gov 1.0 та E-Gov 2.0. Модель електронного урядування E-Government 1.0 орієнтовано виключно на забезпечення доступу до одержання електронних послуг громадянам через веб-ресурси органів державної влади та місцевого самоврядування. Доведено, що модель E-Gov 2.0 є більш комплексною. Вона охоплює ключові напрямки інформаційної політики держави. Таку модель використовують найрозвиненіші демократичні країни. Зроблено висновок, що результатом впровадження Україною моделі E-Gov 2.0 стане трансформація самої системи державного управління у всіх її проявах та побудова цифрової держави. Виявлено особливості впровадження технологій «електронного урядування» в Україні та обґрунтовано необхідність залучення кращих практик «електронного урядування» в систему державного управління. Зважаючи на щорічне покращення умов для впровадження електронного урядування, практична реалізація е-урядування в Україні є завданням реальним у найближчій перспективі.

The article proves that the system of public administration of Ukraine is constantly changing. The active development of digital technologies in the country and the world influences the instruments

of interaction between the state and society. The author proved the necessity of bringing in of the best practices of «electronic government» to the system of state administration. Ukraine is gradually becoming a digital state. New challenges of the information age society are changing the activity of public authorities. The rapid paces of society's digitalization contribute to the rethinking of traditional management technologies, force to develop and apply new mechanisms for the implementation of state power. In particular, in the way of introduction and development of e-government. E-government is called the top priority of reforming the public administration system under conditions of the development of the information society. E-government is assigned the role of "digital form" of public administration organization. E-government is focused on meeting the needs of the information society using modern information and telecommunications technologies. The keyfeatures of the basic models of e-government – E-Gov 1.0 and E-Gov 2.0 have been analyzed. The e-government model “E-Government 1.0» is focused exclusively on providing access to obtaining e-services by citizens through the web resources of public authorities and local governments. It has been concluded that the introduction of the E-Gov 2.0 model in Ukraine will result in the transformation of the public administration system in all its manifestations and the construction of a digital state. The features of implementation of technologies of «electronic government» in Ukraine are shown up. The author proved the necessity of bringing in of the best practices of «electronic government» to the system of state administration. Considering the annual improvement of conditions for implementation of electronic government, practical realization of e-government in Ukraine is an attainable goal in the near-term outlook.

Ключові слова: *цифрова держава, цифрові технології, інформаційне суспільство, цифровізація, електронне урядування.*

Keywords: *digital state, digital technologies, information society, digitalization, e-government.*

Постановка проблеми. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України, закріплює положення про те, що при системному державному підході «цифрові» технології будуть значно стимулювати розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з істотних чинників розвитку демократії в країні, підвищення продуктивності, економічного зростання, а також підвищення якості життя громадян України.

Реалізація Концепції дасть змогу: підвищити ефективність державного управління в результаті спрощення управлінських процедур, скорочення адміністративних витрат, застосування сучасних методів державного управління; підвищити якість адміністративних послуг та їх доступність; забезпечити здійснення контролю за ефективністю діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; забезпечити високий ступінь доступності інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, надання можливості громадянам та громадським організаціям безпосередньо брати участь у процесах підготовки проектів рішень, що приймаються на всіх рівнях державного управління; зменшити рівень корупції та «тінізації» економіки; досягти якісно нового рівня управління державою і суспільством у цілому, а також зміцнити довіру до інститутів держави [1].

У цьому сенсі «цифровізація» стає інструментом, а не самоціллю. Цифрові технології виступають знаряддям для досягнення цілей, пов'язані з різними сферами життєдіяльності людини та країни: підвищення якості охорони здоров'я, створення нових робочих місць, розвитку підприємництва, сільського господарства, транспорту, захисту навколишнього середовища і керування природними ресурсами, підвищення культури, сприяння подоланню бідності, запобігання катастроф і т. д. Цифровізація має забезпечувати кожному громадянину рівні можливості доступу до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформаційне суспільство постійно нарощує темпи свого розвитку. Цифрові технології змінюються, адаптуються, модернізуються під конкретні виклики суспільства. Технології стають доступними для більшості населення країни. Тому останнім часом цифровому розвитку системи державного управління приділяється велика увага. Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» розвиток електронного урядування визначено одним з першочергових пріоритетів реформування системи державного управління [2].

Основними завданнями системи державного управління України в умовах розвитку інформаційного суспільства є забезпечення формування та реалізація державної політики за напрямками [3]:

- 1) розвитку інформаційного суспільства, інформатизації, цифрового розвитку, цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій, електронного урядування та електронної демократії;
- 2) впровадження електронного документообігу;
- 3) розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян;

4) розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, відкритих даних, електронної комерції та бізнесу;

5) надання електронних та адміністративних послуг;

6) електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації;

7) розвитку IT-індустрії.

Електронному урядуванню було відведено роль «цифрової форми» організації державного управління з використанням сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій, орієнтованої на задоволення потреб інформаційного суспільства.

Метою статті є дослідження впливу інформаційних технологій та цифровізації на процеси трансформації системи державного управління. Вивчення основних моделей електронного урядування, окреслення основних напрямів і проблем запровадження е-урядування на сучасному етапі розвитку цифрових технологій та електронної взаємодії в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій у державному управлінні зверталися Н. Грицяк, О. Дергачов, О. Ємельяненко, О. Качний, І. Лопушинський, В. Ніколаєв, В. Писаренко, А. Семенченко, С. Чукут та ін., проте комплексних досліджень, присвячених визначенню місця та ролі «цифрових» технологій інформаційного суспільства у процесах трансформації системи державного управління, обмаль.

Більшість вважає ціллю застосування цифрових технологій в системі державного управління є підвищення рівня відкритості та доступності діяльності органів державної влади, рівня довіри громадян до цих органів, ступені залучення громадськості до ухвалення публічно-владних рішень, рівня корумпованості органів державної влади і пов'язують ці процеси зі світовою тенденцією переходу до електронного урядування.

З огляду на міжнародний досвід вбачається, що саме інструменти е-урядування здатні забезпечити значне покращення якості обслуговування фізичних і юридичних осіб та підвищення відкритості, прозорості та ефективності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Крім того, запровадження електронного урядування (е-урядування) є базовою передумовою для розбудови в Україні ефективних цифрової економіки і цифрового ринку та його подальшої інтеграції до єдиного цифрового ринку ЄС (EU Digital Single Market Strategy) [1].

Повсякденне життя громадян стає дедалі все більш «цифровим», що передбачає високий рівень очікувань від діяльності органів влади, зокрема розвитку сучасних електронних форм взаємодії, прозорості та відкритості діяльності, залучення громадян до прийняття управлінських рішень.

Все більш впевнено уряд нашої країни відвойовує своє місце в мережі Інтернет. Поступово стаючи урядом «віртуального простору» та формуючи власну модель електронного урядування країни.

На сьогодні у світі не існує універсальної моделі електронного урядування. Особливості систем державного управління, що функціонують в державах світу, обумовлюють специфіку обраних і впроваджених моделей е-урядування країн. Науковці постійно вивчають передовий світовий досвід і намагаються класифікувати моделі за різними ознаками.

Серед існуючих у світі класифікацій моделей е-урядування вбачаються, що більш розповсюдженим є поділ моделей е-урядування в залежності від визначення ролей(місць) державних органів (інституцій) і суспільства у процесах формування напрямків державної політики, розробки та прийняття нормативних актів, формування суспільної думки тощо. Найбільш розповсюдженим є поділ на моделі електронного урядування: e-Government 1.0 і e-Government 2.0. Для першої, e-Government 1.0 характерним є створення умов доступу громадян до електронних послуг через веб-ресурси органів державної влади та місцевого самоврядування. Зазначена модель активну роль відводить органам влади, які, за допомогою інструментів е-урядування, реалізують надану їм державою владу. Суспільство і громадяни відіграють пасивну роль споживача державних послуг. Е-урядування стає платформою для реалізації державної влади.

На відміну від e-Government 1.0., e-Government 2.0. це модель е-урядування, в якій і суспільство і державні органи взаємодіють активно. Суспільство не є виключно споживачем державних послуг. Суспільство (громадяни) – це активний суб'єкт вироблення державної політики в будь-якій сфері суспільного життя [4].

Метою е-урядування є забезпечення прозорості державної влади та сприяння ефективності апарата державного управління. Кращими практиками впровадження моделі e-Government 2.0 є Австралія, Канада, США, Німеччина, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Норвегія, Нова Зеландія [5].

За цією моделлю е-урядування, функціональна діяльність електронного уряду здійснюється за чотирма напрямками:

- G2G (government-to-government), уряд для уряду: сектор електронної взаємодії між органами влади.

Включає організацію роботи електронного документообігу та обмін даними між владними електронними реєстрами на основі принципу уніфікації, взаємозамінності та сумісності (так звані принципи інтероперабельності);

- G2C (government-to-citizens), уряд для громадян: сектор електронної взаємодії між органами публічної влади та громадянами з метою надання громадянам якісних та своєчасних публічних послуг, участі громадян у формуванні державної політики та виборчому процесі, оцінюванні та контролі діяльності органів публічної влади та ін. Розвиток сектору G2C дає можливість перейти на якісно новий рівень спілкування держави і громадян – доступ до електронних адміністративних послуг в режимі 24/7/365;

- G2B (government-to-business), уряд для бізнесу: сектор електронної взаємодії між органами публічної влади та суб'єктами господарювання з метою підтримки та розвитку бізнесу за допомогою ІКТ через надання адміністративних та інших послуг, участі бізнесу у реалізації державної політики та програм;
- G2E (government-to-employees), уряд для державних службовців: електронне урядування є ефективним способом для забезпечення електронного навчання для співробітників, способом онлайн-взаємодії через засоби комунікації між державними органами та їхніми співробітниками у тому числі за допомогою електронного документообігу [6].

Виходячи з аналізу цих напрямків можна зробити висновок, що модель E-Gov 2.0 є більш комплексною. Вона охоплює ключові напрямки інформаційної політики держави. Таку модель використовують найрозвиненіші демократичні країни, оскільки вона передбачає доступ громадян до вихідного коду, тобто будь-яка особа може переглянути вихідний код та систему побудови платформи та подати свої побажання. Це найвищий рівень довіри громадян до уряду та навпаки.

На перший погляд вибір найбільш ефективної та інноваційної моделі є очевидним. Проте, варто враховувати той факт, що до впровадження електронного урядування повинен бути готовим не лише уряд країни а і основний «споживач» – суспільство, громадяни.

В цілісному вигляді ідея трансформації системи державного управління із використанням інструментарію Web 2.0 описується концепцією e-Gov 2.0. Як висновок, основною відмінністю e-Gov 2.0 від традиційних підходів до електронного урядування (e-Gov 1.0) є те, що в процесі розбудови e-Gov 1.0 в першу чергу робиться ставка на «комп'ютеризацію» існуючої форми державного управління (сьогодні такий підхід характерний і для України), у той час як e-Gov 2.0 спрямований на трансформацію самої системи державного управління.

E-Gov 2.0 дозволяє державі взаємодіяти із суспільством на тих рівнях, які до того часу були або не доступними, або вкрай ускладненими: оперативно врахувати думки все зростаючої кількості суб'єктів політичних відносин (мікросоціальні групи, організації та окремі громадяни з високим рівнем суспільної довіри), залучення підприємств та установ всіх рівнів та форм власності у єдині ефективні системи прийняття рішень, вирішувати політичні та культурні проблеми на оперативному рівні із високим рівнем залучення громадськості, враховувати думку навіть мікрогруп, оптимізувати систему внутрішніх зв'язків з метою подолання внутрішнього корпоративізму та забюрократизованості процедур (на рівні окремих державних інституцій) тощо [7].

Для сучасного етапу розвитку е-урядування в Україні характерні такі тенденції: розширення кола споживачів інформації про діяльність органів влади; створення можливості громадянам брати активну участь в реалізації державної політики та одержувати адміністративні послуги через мережу Інтернет; забезпечення безперервного і оперативного обміну інформаційними ресурсами між органами влади.

Повний перелік державних е-послуг, які пропонуються для громадян та бізнесу в Україні, розміщено на Урядовому порталі у розділі «Електронні послуги». Наразі держава переводить в електронний формат послуги, які є найбільш затребуваними у суспільстві. На даний час доступні у режимі онлайн-послуги: у сферах безпеки та суду, соціальній, будівельній, транспортній сферах, а також послуги для бізнесу та автовласників. Для багатьох країн світу електронний уряд став ефективним інструментом розвитку держави і суспільства, що будувався на продуктивній взаємодії державних інституцій, бізнесу, населення.

Висновки. Більшість країн світу вже переходять до комплексного управління електронним урядуванням, що перетворює державу на цифрову сервісну платформу, орієнтовану на забезпечення прав і свобод громадян, створення рівних можливостей для їх реалізації. Під впливом цифрових технологій трансформується система державного управління та поступово формується нова модель системи. Ця електронна модель пропагує суспільству відкриту та прозору діяльність державних інституцій через залучення населення до мережі Інтернет та відкритих даних. Враховуючи стрімкий розвиток інформаційного суспільства, саме сьогодні Україні дуже важливо орієнтувати вектор застосування інноваційних технологій у напрямку забезпечення конституційно закріплених прав, свобод і інтересів українського суспільства.

Список використаних джерел.

1. Концепція розвитку електронного урядування в Україні Проблема, яка потребує розв'язання : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124>.
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/show/5/2015#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text).
3. Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України: постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 492 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/492-2014-%D0%BF#Text>.
4. Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку в Україні електронних адміністративних послуг: Аналітична записка [Електронний ресурс] / Т.В. Джига // Національний інститут стратегічних досліджень про Президентів України – 2014. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1716/>.
5. Кращі практики впровадження електронного урядування: зарубіжний досвід. Методичні матеріали до навчальної дисципліни: «Теоретико-методологічні, організаційні та інституційні основи електронного урядування» / авт. кол.: К. Синицький, Я. Олійник, М. Міхальова та ін.; за заг. ред. д.н.держ.упр.,проф. С. Чукут, к.н.держ.упр. О. Загвойської. – К., 2010. – 166 с. [Електронний ресурс] // Режим доступу:

https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Krashhi-praktiki-vprovadzhennya-elektronnogo-uryaduvannya_zarubizhnij-dosvid.pdf.

6. Електронне урядування та електронна демократія : навч. посіб. : у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. Київ, 2017. Ч. 1. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 70 с., с. 30; 16.

7. Кульчий І.О. Практики реалізації технологій електронного врядування в системі державного управління України. *Аспекти публічного управління*. № 1-2 (3-4). 2014. С. 61-69.

References.

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), “Concept of the development of electronic management in Ukraine The problem, although it needs to be solved”, available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124> (Accessed 20 september 2017).

2. President of Ukraine (2015), “Sustainable Development Strategy Ukraine – 2020”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (Accessed 12 january 2015).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), “Regulations on the State Agency for e-Government of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/492-2014-%D0%BF#Text> (Accessed 1 october 2014).

4. Dzhuha, T.V., (2014), “Current state, problems and prospects of development of electronic administrative services in Ukraine: Analytical note”, *Policy*, vol. 16, available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1716/> (Accessed 1 oct. 2017).

5. Sinitsky, K., Oliynyk, J., Mikhalyova, M., Chukut, S. and Zagvoyska, O. (2010), “Methodical materials for the discipline: “Theoretical and methodological, organizational and institutional foundations of e-government”, *Best practices of e-government implementation: foreign experience*, [Online], pp. 166, available at: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Krashhi-praktiki-vprovadzhennya-elektronnogo-uryaduvannya_zarubizhnij-dosvid.pdf , (Accessed 10 oct. 2017).

6. Semenchenko, A. I. and Dreshpako, V. M. (2017), *Elektronne uriaduvannia ta elektronna demokratiia [E-government and e-democracy]*, 1st ed, FOP Moskalenko O. M., Kyiv, Ukraine.

7. Kulchyy, I.O. (2014), “Practices of implementation of e-government technologies in the system of public administration of Ukraine”, *Aspekty publichnoho upravlinnia* [Online], vol.1-2 (3-4), pp. 61-69.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2018 р.